

Trosfränder och partivänner

En kvantitativ studie av religiöst engagemang och politiskt deltagande utifrån socialt kapital

Abstract

This thesis examines if participation in religious activities incentivise participation in political activities. It is hypothesised that persons who often participate in religious activities often participate in political activities. The results are then to be analyzed with the question; how can the results be explained using social capital theory? Theory used in this paper is mainly derived from Putnams work on social capital, with emphasis on what role religion plays in producing trust and political participation. Religious activity is measured in meditation and participation in religious meetings while political participation is measured in contact with politicians, voting and membership in a party. Social capital is measured in three indicators on trust. The hypothesis is tested by using statistical method, with data from Survey 2009. The results show that only participation in religious meetings and membership in parties correlate and therefore the hypothesis cannot be confirmed. However, there seems to be a connection between religious participation and social capital. The paper suggests that the explanation can be found in how religious meetings expose attendants to networking and social interaction. Furthermore it is suggested that religious involvement does provide collective resources, but these resources may be difficult to utilize in a political environment.

Keywords: Religion and politics, Religious participation, Political participation, Social capital, Trust

Words: 8502

Innehållsförteckning

1	Inledning	4
1.1	Problemet	4
1.1.1	Hypotes och frågeställning	4
1.1.2	Syfte	5
1.1.3	Avgränsningar och teoretisk ansats	5
1.1.4	Tidigare forskning	5
2	Teori	7
2.1	Att definiera socialt kapital	8
2.2	Religion som socialt kapital	10
2.2.1	Att definiera religiöst deltagande	11
2.3	Politiskt deltagande och religion	11
3	Metod	14
3.1	Design	14
3.2	Material	15
3.3	Operationaliseringar	16
3.3.1	Religiöst deltagande	17
3.3.2	Politiskt deltagande	18
3.3.3	Socialt kapital	19
4	Resultat	20
4.1	Hypotesprövande	20
4.1.1	Valdeltagande	21
4.1.2	Politikerkontakt	21
4.1.3	Partimedlemskap	22
4.1.4	Religiöst mötesdeltagande och partimedlemskap	23
4.1.5	Socialt kapital som tillit	25
5	Slutsatser och diskussion	28
5.1	Slutsatser	28
5.1.1	Varför just partimedlemskap?	29
5.2	Avslutande reflektioner	30
6	Referenser	31
6.1	DATA	31
6.2	Litteraturförteckning	31

Bilaga A.....	34
Bilaga B.....	40

1 Inledning

Religion och politik – de två ämnen som inte ska diskuteras i finare sällskap. I denna uppsats behandlas båda.

Den första, mycket ostrukturerade, tanken kring religion som socialt kapital och dess betydelse för politiskt deltagande dök upp hos mig för flera år sedan vid en grötlunch i Örkelljunga församlingshem. Det var under julhelgen som det efter en mässa bjöds på gröt i församlingshemmet och diskussionerna bland de församlade berörde vitt skilda områden. Ett av de ämnen som verkade vara mest omtalat var ett av kommunens nya byggnadsprojekt¹, som de flesta inte verkade helt övertygade om var av godo. Diskussionen berörde hur man kunde ordna namninsamlingar och dylikt för att påverka ansvariga.

När jag nu i efterhand rekonstruerar händelsen, med hjälp av de teoretiska glasögon som förvärvats under studietiden, är det möjligt att lunchen känns som mer diskussionsrik än den faktiskt var – ändock dröjer sig känslan av gemenskap och påverkanskraft kvar.

1.1 Problemet

1.1.1 Hypotes och frågeställning

I denna studie undersöks huruvida människor som är engagerade i religiösa aktiviteter tenderar att också delta i politiska aktiviteter. Med andra ord avhandlas religiöst deltagande och dess potentiella påverkan på politiskt deltagande. Detta förklaras sedan utifrån teoribildning kring socialt kapital. Problemet formuleras nedan som en hypotes.

Hypotes: Personer som ofta deltar i religiösa aktiviteter deltar ofta i politiska aktiviteter.

En viktig distinktion är att hypotesen talar om religiöst deltagande, till skillnad från religion eller religiositet. När hypotesen testats ska också resultatet förklaras. Detta görs utifrån teori kring socialt kapital, vilket används för att garantera en kontinuitet från tidigare forskning.

---

¹ Vad detta byggnadsprojekt var kan jag inte minnas, men med tanke på tidsspannet kan det vara kommunens första steg i planen att uppföra ett antal vindkraftverk.

Frågeställningen: *Hur kan resultatet förklaras utifrån socialt kapital?*

1.1.2 Syfte

Studiens syfte är tudelat. Den ena delen, på högre abstraktionsnivå, är att främja förståelsen av hur religion och politik hänger samman, med fokus på Sverige. Deltagandedimensionen har en central roll inom både religion och politik och är således av värde att undersökas.

Den andra delen berör det politiska deltagandet. Denna studie syftar till att ytterligare främja förståelsen av varför individer engagerar sig politiskt. Även om denna studie är empirisk så finns det i denna del av syftet en normativ antydan; demokratin mår bra av deltagande.

Med de två syftesformuleringarna lyfts problemet upp i abstraktionsnivå till ett principiellt plan där problemet alltså dels aktualiserar samspelet mellan religion och politik, och dels deltagandets mekanismer.

1.1.3 Avgränsningar och teoretisk ansats

Även om problemområdet ligger på en tämligen hög abstraktionsnivå blir vissa avgränsningar nödvändiga. För att göra studien relevant och genomförbar är den koncentrerad till Sverige.

Förutom den rumsliga begränsningen så är en avgränsning av problemområdet än mer betydande. I främst artikelmaterial finns försök att analysera också människors religiositet och vilken betydelse det har för politiskt beteende (Se ex. Olson & Warber, 2008; Klemp, 2010). Denna sorts vittomspännande ambitioner överges, istället studeras enbart deltagandedimensionen.

I anslutning till detta bör det belysas att denna uppsats är av teorianvändande sort. Även om studien är hypotesprövande så görs alltså inga försök att utveckla eller pröva teori kring socialt kapital.

1.1.4 Tidigare forskning

Tidigare forskning på området rör sig främst i en amerikansk kontext. Exempelvis presenterades år 2003 en antologi med Corwin Smidt (2003) som redaktör där flertalet empiriska prövningar av religionens roll för politiskt deltagande och socialt kapital genomfördes. Därtill finns ett extensivt artikelmaterial som behandlar problemområdet, bland annat undersöker Patterson m.fl. (2011) hur amerikanska muslimer, som är engagerade i sin moské, betedde sig politiskt under presidentvalen 2000 och 2004.

Tidigare försök har gjorts där man undersökt vilken betydelse religiositet och fromhet kan ha för politiskt beteende. Dessa är inte alltid centrerade till deltagandedimensionen inom de två variablerna utan kan beröra andra ämnen: De

tre B:na (Believing, Belonging, Behaving) ges då ofta stort värde. (Se ex. Nicolet & Tresch, 2009; Friesen & Wagner, 2012)

I en kontinentaleuropeisk kontext berörs problemområdet bland annat av Eggert och Giugni (2011), som påvisar hur religiöst aktiva migranter i större utsträckning än andra migranter deltar i politiska aktiviteter.

I Sverige verkar problemområdet dock inte ha fått någon större genomslagskraft. Exempelvis ser Magnus Hagevi (2009) främst till hur religiositet påverkar politisk opinion och politiskt intresse, snarare än politiskt deltagande. Detta görs dock med gedigna analysverktyg och som en av få svenska statsvetare som intresserar sig för religion är hans verk av betydelse. Hagevi är även föreståndare för Surveyinstitutet, varifrån denna studies datamaterial hämtas.

Litteraturen kring politiskt deltagande har även den varit mycket restriktiv med att se till religionens påverkan på politiskt deltagande. Verba, Schlozman och Brady gör omfattande analyser av hur religion påverkar det politiska deltagandet bland amerikaner. De utgår dock enbart från kristendomen och analysen sker på grundval av socioekonomiska faktorer och humankapital. (Verba m.fl., 1995)

2 Teori

Under tidigt 1970-tal inledde Robert Putnam tillsammans med två kollegor arbetet med att utvärdera Italiens nya regionsstyre. Istället för att hitta förklaringen i organisatoriska förändringar över tid fann Putnam att graden av demokrati, som skiftade från de nordliga och de sydliga regionerna, berodde på fenomenet socialt kapital. När människor, tillsammans, engagerade sig i rörelser eller läste sina morgontidningar så uppstod socialt kapital. Den bok som gavs ut efter studien, *Making democracy work*, har tillsammans med Putnams andra stora publikation på området, *Bowling alone*, fått stort genomslag inom den statsvetenskapliga användningen av socialt kapital. (Putnam m.fl., 1993; Putnam, 2000)

Putnam själv belyser att socialt kapital och politiskt deltagande hänger samman och i kölvattnet av dessa fynd har det inom samhällsvetenskapen också funnits fler som påpekat hur kopplingen kan uttrycka sig (Putnam, 2000: 31-47). Ett exempel är en avhandling av Maria Bäck (2011) som belyser hur socialt kapital hänger samman med politiskt deltagande på europeisk nivå. Olof Petersson, Anders Westholm och Göran Blomberg (1989) finner också stöd för att olika sorters föreningsaktivitet är av betydelse för politiskt deltagande. Sammantaget finns alltså ett mycket starkt empiriskt stöd för sambandet mellan socialt kapital och politiskt deltagande.

Hur socialt kapital kopplas till religion är i somliga fall oklart och motstridiga resultat finns: I *Making democracy work* fann Putnam att ingen religiös aktivitet förutom att sjunga i kyrkokör genererar socialt kapital, emedan han i *Bowling alone* tycktes identifiera religion som en tämligen betydelsefull faktor. Därtill presenterades en antologi år 2003 där flertalet författare finner att diverse religiösa aktiviteter genererar socialt kapital. (Putnam m.fl., 1993: 107-109; Putnam, 2000: 65-79; Smidt, 2003)

För att kunna hantera de begrepp som presenteras inom de många teoretiska utgångspunkter som finns representerade i så pass breda fält så är detta kapitel uppdelat i ett antal underrubriker. Först behandlas socialt kapital ur ett bredare perspektiv, därefter diskuteras religion som socialt kapital och avslutningsvis avhandlas politiskt deltagande.

Denna uppsats behandlar alltså hur religiöst deltagande påverkar politiskt deltagande utifrån socialt kapital. En annan, om än angränsande, teoretisk infallsvinkel som visats vara av intresse för kopplingen mellan de båda variablerna är tankar kring humankapital. Den fördel som oftast förs fram är hur deltagande i civilsamhället ger organisatoriska färdigheter – det klassiska exemplet är att hyresgästföreningens styrelsemöte kan lära deltagarna hur även andra beslutsprocesser fungerar (Morales & Giugni, 2011: 263-264). Med bakgrund i den tidigare forskning som gjorts på området är det ändock uteslutande socialt kapital som styr den förklarande delen av uppsatsen.

2.1 Att definiera socialt kapital

Socialt kapital används i olika kontexter med, i många fall, något olika innebörd. Begreppet kan vara svårdefinierat, vilket är förståeligt då fenomenet kan upplevas som abstrakt. Detta till trots är det nödvändigt att bringa klarhet i hur begreppet används i denna text.

På Putnams hemsida för *Bowling Alone* kan följande, kärnfullt formulerade, definition återfinnas:

”Social capital refers to the collective value of all 'social networks' and the inclinations that arise from these networks to do things for each other.” (*Bowling Alone*)

Med denna formulering artikuleras socialt kapital som en kollektiv handling, såväl som en resurs som kan graderas.

Det kan i detta kapitel också vara av intresse att se till det sociala kapitalets instrumentella form – hur det uttrycker sig på olika sätt. I inledningskapitlet till *Democracies in Flux* redovisar Putnam och Goss (2002: 9-11) fyra dimensioner av socialt kapital.

1. *Formellt – informellt socialt kapital*

Ifall det sociala kapitalet uppkommer i formellt organiserade grupper/föreningar eller i informella sammanslutningar, där familjemiddagar nämns som exempel.

2. *Tjockt – tunt socialt kapital*

En grupp kan vara starkt sammanknuten, via exempelvis arbete och fritidsintressen, emedan andra band är tunnare, såsom mellan personer som säger god morgon till varandra på pendeltåget.

3. *Inåtriktat – utåtriktat socialt kapital*

Hur vissa grupper ser till att främst styrka de egna intressen, emedan andra grupper främst arbetar för andras intressen.

4. *Överbryggande – sammanbindande socialt kapital*

Huruvida en grupp försöker föra samman individer som är olika varandra, eller ifall gruppens syfte är att föra samman likasinnade.

Med dessa dimensioner fångas olika delar av det sociala kapitalet in. Till dessa dimensioner kan sedan religiöst deltagande förhållas. Även om inte alla dimensioner är av betydelse i analysen av materialet så behövs de som en referenspunkt, för att analysen inte ska bli avhängig på den vaga definition som tidigare återgavs.

Centralt i teoribygget kring socialt kapital är också tilliten. Huruvida socialt kapital beskrivs som nätverk, tillhörighet, identitet eller gemenskap är för den

demokratiska slutprodukten mindre betydande. Istället är det sociala kapitalets huvudfunktion i förhållande till demokratin att skapa tillit – till medmänniskor och institutioner (Putnam, 2000: 135-139). Med medborgare som litar på varandra och på institutioner frodas också demokratin. Det krävs dock att ytterligare två dygder uppfylls, ärlighet och ömsesidighet. För att tilliten ska vara värdefull måste den grundas i människors sanningsenliga uppträdande.

Denna tanke knyter an till den definition som tidigare gavs; med ömsesidighet och tillit antas demokratin utvecklas. Tilliten kan appliceras på olika institutionella sammanhang varav korruption och beskattning är mycket omtalat. I ett höglitarsamhälle så kan medborgaren lita på att andra betalar sina skatter och blir därför själv mer benägen att bete sig som den gode skattebetalaren. Denna sats vilar också på tanken att när skattepengarna väl betalats in så kan medborgaren lita på att mottagaren sedan förvaltar pengarna väl, utan korruption och slöseri. Med ett sådant cirkelresonemang går det att komma fram till slutsatsen att desto mer socialt kapital, desto godare demokratinivå. (Rothstein, 2003: 165-167)

Samlat låter detta mycket bra, att människor litar på varandra bör väl vara av godo för demokratin? Det finns dock problem som bör lyftas fram för att nyansera bilden, som hämtas från Bo Rothsteins välkända *Sociala fällor och tillitens problem* (2003). Det första är ett kausalitetsproblem; vilket kommer först? Är det så att tilliten ger bra presterande institutioner, eller är det redan bra institutioner som ger tillitsfulla medborgare? För att svara på frågan hamnar Rothstein i dels kulturella och dels i socialpsykologiska förklaringar (Rothstein, 2003). Detta är inte främmande för Putnam, som själv liknar kausalitetspilen mellan de olika delarna av socialt kapital vid tilltrasslad spaghetti (Putnam, 2000: 137).

Det som behandlades i stycket ovan är mycket viktigt när konceptet socialt kapital behandlas ur ett principiellt perspektiv, dess vara eller ickevara, emedan det andra problemet som diskuteras i det följande snarare berör ett nätverksproblem: Det sociala kapitalets mörka sida.

Det sociala kapitalets mörka sida kan låta som ett mycket dramatiskt uttryck, men det verkar finnas belägg för en sådan formulering. Detta problem hör främst samman med sammanbindande (jfr. dimension 4 ovan) grupper som kanske har ett mycket starkt nätverk och stor tillit inombords men som skapar misstro mot ”de andra”. Sådana organisationer, med exempel som kriminella gäng och huligannätverk, skapar då snarare osocialt kapital och misstänksamhet. Gemensamt för sådana sammanslutningar är hur de skapats utifrån särskiljandets logik, menandes att de definieras utifrån att de inte är som andra. Rothstein diskuterar därefter kort hur en grupp ibland skapar socialt, och ibland, osocialt kapital och hur det kan förändras över tid. (Rothstein, 2003: 165-168)

Avslutningsvis bör den sociala fällan kommenteras. När tillit behandlades ovan nämndes det att denna bygger på ytterligare två dygder, ärlighet och ömsesidighet. I ett samhälle, på micro- eller macronivå är av mindre betydelse, finns risken att ett fåtal människor uppträder oärligt, ledandes till att fler och fler faller in i samma mönster av oärlighet och, på sikt, misstänksamhet. Ett enkelt exempel kan vara att spela ett brädspel: Ifall ett fåtal spelare fuskar, och allt fler tar upp denna vana, så blir alla spelare till slut medvetna om att de flesta fuskar.

Även de spelare som känner att det är ojust att fuska kommer då att dras in i härvan – det finns ingen poäng i att vara den ende som spelar ärligt. Detta är den grundläggande tillitsproblematiken, att även de spelare som tycker att det oärliga systemet är etiskt oförsvarbart fortsätter att reproducera normen. (jfr. Rothstein, 2003: 11-12, 189)

2.2 Religion som socialt kapital

I hypotesen och frågeställningen antas det att det religiösa deltagandet kan generera socialt kapital och påverka politiskt deltagande. I denna del av texten presenteras teoretiska argument som är mer direkt knutna till religionens roll i den samhälleliga gemenskapen och hur det kan antas ha betydelse för politiskt deltagande.

Putnam fann alltså att religiösa aktiviteter inte spelade någon större roll i Italien, tvärtom verkade religion ha motsatt effekt. Putnam antar, i Italien-studien, att detta beror på hur den katolska kyrkan, som traditionellt varit mycket inflytelserik i Italien, har en vertikal maktstruktur. Dessutom förs ett kort resonemang om att de katolska respondenterna i studien inte har samma vilja att förändra samhället som ickereligiösa, då de snarare är intresserade av "Guds stad" som motpol till resten av samhällsbygget. Detta till trots öppnar Putnam upp för möjligheten att religion kan generera socialt kapital, då hänvisandes till protestantiska kyrkor som han upplever har en mer horisontell maktfördelning. (Putnam, 1993, 107-109)

Samtidigt som studien bör förhålla sig till den putnamska traditionen går det att i annan forskning skönja mer utvecklade spørsmål rörande religion som socialt kapital.

Corwin Smidt diskuterar i det avslutande kapitlet i antologin *Religion as social capital* (2003: 216-222) hur deltagande av religiös karaktär kännetecknas av större kontinuitet och kvalitet jämfört med andra sorters engagemang. Detta grundar han i tanken att religiösa människor utvärderar sin egen, och sin organisations, försök att förändra och påverka på ett sätt som skiljer sig från andra samhällsgemenskaper. Han exemplifierar med volontärbete: Ifall en organisation inte uppnår sina mål så skulle en pragmatiker eventuellt överväga att avsluta sitt engagemang, emedan den som har motsvarande deltagande i en religiös organisation skulle fortsätta grundat i dygder och värden. Oavhängighet av organisationens prestation så uppvisar det religiösa deltagandet således en större kontinuitet jämfört med andra (jfr. Campbell & Yonish, 2003). Vidare argumenterar Smidt (2003: 216-222) för att det inom religion ofta finns en tanke om att också människor med färre resurser ska ges samma utrymme som samhällets "vinnare", då religionen ska företräda också de svaga.

Även om Smidt hävdar att dessa påståenden stöds av empiri i bokens övriga kapitel kan de vara svåra att acceptera rakt av. Exempelvis kan det tänkas att en person som deltar i en djurrättsorganisation upplever ett etiskt ansvar av samma styrka som en religiös som arbetar i sitt samfunds soppkök.

Vidare finns den kontextuella faktorn. Trots att sekulariseringsteorierna går isär så verkar de flesta vara överens om religionens minskade samhälleliga betydelse i Norden. Exempelvis präglas tidigare statskyrkor av en allt mer osynlig roll. (Furseth & Repstad, 2005: 110-123)

Under föregående rubrik diskuterades hur osocialt kapital skapar misstro istället för tillit, vilket även bör behandlas rörande religiöst deltagande. Religionens betydelse för osocialt kapital har i den litteratur som tidigare hänvisats till inte lyfts fram, däremot behöver man inte söka länge efter ett mer kritiskt förhållningssätt till religiösa grupperingar. Olika fundamentalistiska rörelser som bestämt hävdar den egna lärans överhöghet, samfund med exklusiv medlemskapsprincip (ofta refererat till som sekter), och liknande grupperingar som försvårar demokratisk utveckling. (Buruma, 2010: 115-125; jfr. Furseth & Repstad, 2005: 183-185)

2.2.1 Att definiera religiöst deltagande

Socialt kapital definierades ovan med hjälp av Putnams *Bowling alone* och nedan diskuteras hur politiskt deltagande ska ges teoretisk innebörd. Religiöst deltagande innebär dock viss begreppslig problematik. Ett sätt är att se på deltagandet är att via en definition av religion försöka komma åt deltagandeaspekten. Definitioner av religion delas ofta upp i substantiella och funktionella definitioner, varav de funktionella främst behandlar hur religion används av människa eller samhälle emedan de substantiella inkluderar trossystem och symboler. (Furseth & Repstad, 2005: 26-36)

Ett alternativ till de två vanliga sorternas definitioner är att schematiskt strukturera de olika dimensionerna av religion. En av de mer inflytelserika modellerna är framställd av Charles Y. Glock och Rodney Stark, vari fem dimensioner lyfts fram. Dessa är (1) Upplevelsedimensionen; (2) Trotsdimensionen; (3) Beteendedimensionen; (4) Kunskapsdimensionen; (5) Konsekvensdimensionen. Av dessa fem är det beteendedimensionen som är av intresse. I denna inkluderar Glock och Stark fromhet, såsom läsning av helig text och tillbedjan, och deltagande, i exempelvis ritualer, fasta och församlingsaktiviteter. (Glock & Stark, 1965: 19-23, 28-30; Furseth & Repstad, 2005: 40-41)

Då det är religionens sociala aspekter som är av intresse för analysen så är det främst vad Glock och Stark kallar för församlingsaktiviteter och ritualer som blir av betydelse.

2.3 Politiskt deltagande och religion

I detta avsnitt behandlas inledningsvis hur politiskt deltagande definieras. Med hjälp av två inflytelserika definitioner, och i relation till studiens material väljs en teoretisk position. Därefter redogörs för vad som brukar framhållas som

incitament för deltagandet. Avslutningsvis tillägnas förutsättningarna för religiöst deltagandes påverkan på politiskt deltagande ett fåtal stycken.

Politiskt deltagande kan definieras på olika sätt, varav två inflytelserika formuleringar kommer att presenteras i denna text. Sidney Verba och Norman Nie definierade politiskt deltagande som följer:

”Political participation refers to those activities by private citizens that are more or less directly aimed at influencing the selection of governmental personnel and/or the actions they take.” (Verba & Nie, 1972: 2)

En alternativ definition introduceras av Peter Esaiasson och Anders Westholm: ”[...] handlingar utförda i avsikt att påverka kollektiva utfall (resultat).” (Esaiasson & Westholm, 2006: 15)

De båda definitioner som presenteras ovan ger olika begreppsintention, det är tydligt hur Esaiassons och Westholms formulering kan inkludera fler företeelser än Verbas och Nies.

Denna uppsats behandlar hur religiöst deltagande påverkar participationen i Sverige. För att ge detta problemområde en teoretiskt tjänlig innebörd kan det relateras till andra incitament till politiskt deltagande, varav socioekonomiska faktorer är de mest påtagliga. Liksom inom socialt kapital så är det samhällets vinnare som även här dominerar. Detta förklaras generellt med att de som innehar högre socioekonomisk status kan, som resursstarka individer, bära de kostnader som deltagandet innebär. Inkluderat i dessa resurser är inkomst, ålder, etnicitet och utbildning. (Petersson m.fl., 1989; Verba m.fl., 1995)

Men hur ser det ut rörande religionens kraft för att skapa incitament för politiskt deltagande? Det finns mycket få belägg för att religiositet i sig skapar politiskt engagemang, även om det kan nämnas att det bland vissa nya teologiska inriktningar finns väl etablerade normer för politiskt deltagande. Det klassiska exemplet är då hur det inom den Sydamerikanska befrielse-teologin finns element av vad som kan liknas vid vänsteraktivism, som alltid motiveras av evangeliet. Ett annat, likartat, exempel är ekologiska inslag inom olika religioner som ger utslag i klassiska protestaktiviteter samt i debattartiklar, där människans roll som förvaltare av skapelsen eller den naturliga ordningen lyfts fram. (Bohannon & O'Brien, 2011)

Det som nämnts hittills är hur läror och ideologisk placering kan främja politiskt engagemang, däremot saknas tankar kring det religiösa deltagandets effekter. Ibland talas det om en ”spillover-effekt” där man tänker sig att engagemang föder engagemang. Även om detta är en välgrundad tanke så innebär det ett metodologiskt problem; går det att bevisa vilket engagemang som föder vilket? Det uppstår således ett riktningssproblem (Greenberg m.fl, 1996: 306-310).

Det är här det sociala kapitalet, som diskuterats tidigare, får en betydande roll. För att komma fram till hur kopplingen mellan religiöst deltagande och politiskt deltagande ser ut går det att via ett teoretiskt resonemang i relation till resultatet, nå slutsatser på området. Även om hypotesen som redovisades i inledning bestämt hävdar pilens riktning så är frågeställningen mer öppen. Därtill är det, som

tidigare kommenterats, mycket svårt att försöka nysta i kausalitet vad gäller socialt kapital.

3 Metod

I detta kapitel redogörs för metodologiska frågor. Först ges en inledande beskrivning av de metodval som styr uppsatsen och varför dessa gjorts, liksom hur eventuella problem hanteras. Därefter ges en översikt av materialet som används i analysen. Operationaliseringar redovisas i ett separat stycke.

3.1 Design

Denna studie är av kvantitativ sort, där många fall analyseras istället för få. Även om frågeställningen och hypotesen hade kunnat modereras för att passa en kvalitativ studie så föll valet naturligt på kvantitativ metod. Valet gjordes utifrån frågeställningens efterfrågan av generaliserbarhet, som kan vara svår att behandla utifrån enskilda fall. Med en sådan ambition måste också ett antal krav uppfyllas. Även om logiken bakom dessa krav är lika för både kvalitativ och kvantitativ metod så är hypotesen utformad på så sätt att den ska kunna appliceras på en hel population, vilket kan bli besvärligt att motivera via en analys av enbart ett fåtal fall. (Jfr. Teorell & Svensson, 2007: 80-83)

Angående generaliserbarhet så skiljer Teorell och Svensson (2007: 68-70) på deskriptiv generaliserbarhet och kausal generaliserbarhet. I min studie bör hypotesprövandet leva upp till det deskriptiva kravet, att urvalet avspeglar populationen på ett korrekt sätt, och frågeställningen bör uppfylla det kausala kravet, att sambandet är starkt nog att kunna återspegla resten av populationen.

För att testa hypotesen används statistisk analys av material på individnivå. Det är en redan producerad enkätundersökning som kommer att användas i denna studie (Survey 2009, Surveyinstitutet, Linnéuniversitetet). Hur materialet tagits fram, och andra liknande frågor kommer att behandlas under separat rubrik.

När statistisk analys används utelämnas möjligheten att få en djupare insyn i hur enskilda individer, eller grupper, upplever det samband som behandlas i uppsatsen. Möjligtvis hade studien fått klarare svar på frågor rörande personers känslor och upplevelser av religionens påverkan på participation ifall intensiv design hade tillämpats (jfr. Esaiasson m.fl., 2007: 53). Detta får dock stå tillbaka för den generaliserande ambitionen som hade varit svår att förena med ett sådant upplägg.

Vidare motiveras den metodologiska designen av tidigare forskning. Många artiklar som diskuterar religion och politik ur ett deltagandeperspektiv använder enkätmaterial, motsvarande det som brukas i denna studie, och därav garanteras viss kontinuitet, som också förenklar val av mätinstrument. (Se ex. Hagevi, 2010a)

Resultatdelen av denna studie kommer följa upplägget att statistisk analys genomförs, vilken i slutsatsdelen tolkas utifrån de teoretiska antaganden som presenterats tidigare. Slutsatserna som dras kan sedan bekräfta eller förkasta hypotesen, samt förtydliga vilken roll socialt kapital spelar.

Genomgående görs bivariata analyser vilka följs upp av mer avancerad statistik först då detta är motiverat av eventuell samvariation.

3.2 Material

Det material som brukas i denna studie är en redan producerad enkätundersökning, *Survey 2009* från Surveyinstitutet vid Linnéuniversitetet. Som namnet antyder genomfördes undersökningen år 2009 och är således inte helt färsk, men bedöms ändå vara aktuell för problemområdet.

Survey 2009 skickades ut till slumpmässigt utvalda (obundet slumpmässigt urval) personer som vid tillfället bodde i Sverige. Av nettourvalet, 3588 personer, svarade 1877 personer på enkäten. Det är alltså ett tillfredsställande antal personer som svarat, och med ett obundet slumpmässigt urval bör det motsvara populationen, som i detta fall är Sveriges befolkning. I den tekniska rapport som lämnas i antologin *Avstamp*, som är direkt baserad på undersökningen, så bekräftas också att representativiteten med den svenska befolkningen är god (Hagevi, 2010b: 193-204). Däremot kvarstår bortfallsproblemet, att det är oklart vilka som valt att inte besvara enkäten. (Teorell & Svensson, 2007: 91)

Survey-undersökningarna är enkätutskick vars frågor främst behandlar opinion och värderingar hos svenskar. I årgången 2009 fanns bland annat frågor kring hur respondenten ställer sig till olika omdebatterade ämnen, samt de vanligare frågorna kring partisympatier, socioekonomiska förhållanden och arbete. Anledningen till att *Survey 2009* valts istället för andra, liknande, undersökningar är grundat i undersökningens bredare frågor rörande religion och religiöst deltagande. *Survey 2009* tillhandahåller däremot färre variabler på politiskt deltagande än andra, men de som återfinns bedöms vara fullgoda för att täcka de behov som teoriavsnittet gör gällande. Då andra enkätundersökningar hade, för denna studie, undermåliga variabler på religiöst deltagande så fick alltså en sådan avvägning göras.

En iakttagelse som bör göras är också fördelningen av respondenter. I enkäter av denna typ är det ofta en mycket liten del av de svarande som svarar jakande på frågor rörande religiositet. I tabell 1 ges en överblick över vilka respondenter som säger sig tillhöra en religion.

Tabell 1 Religionstillhörighet (Medlemskap i Svenska kyrkan inom parantes)

	Kristendom	Judendom	Buddism	Islam	Hinduism	Ateism	Inget av dessa	Total
Antal tillhöriga	1120 (890)	2	9 (1)	42 (2)	0	138 (59)	527 (318)	1838
Varav starka anhängare	254 (184)	0	3	14 (1)	0	40 (15)	13 (7)	324

n = 1838

I tabell 1 tydliggörs att antalet personer som kategoriserar sig som kristna är tämligen många, 1120 av 1838 svarande, emedan de andra världsreligionerna har mycket färre tillhöriga. Exempelvis är endast två judar, och inga hinduer, med i studien. Tas hänsyn till ifall respondenten är en stark anhängare till sin religion minskar antalet drastiskt. I en något förenklad verklighet kan det antas att det är bland dessa människor som det är högst religiöst deltagande, även om det enligt en, av Svenska kyrkan beställd, rapport om ungdomars engagemang i Stockholm stift ser lite annorlunda ut. Istället för religiös övertygelse uttryckte många av ungdomarna att engagemanget i kyrkan berodde på att det var en fritidsaktivitet utan konkurrens och tävling. (Lövheim & Sjöberg, 2006: 47-51). Därtill är det av intresse att se att flertalet av respondenterna är medlemmar i Svenska kyrkan.

Dessa siffror är förvisso inte överraskande, men är av betydelse för att förstå hur marginalerna för projektet ser ut: Den generaliserande ambitionen får möjligtvis stå tillbaka lite.

3.3 Operationaliseringar

I denna text ska de teoretiskt definierade begreppen göras mätbara. Då denna studie, av religiöst deltagandes effekter på politiskt deltagande, bygger på en redan producerad enkätundersökning kan denna fas i arbetet komma att hämmas något; vissa indikatorer kanske inte återfinns som variabler i Survey 2009. I arbetet med att säkra hög validitet har det alltså blivit nödvändigt att inte enbart justera de operationella definitionerna, utan också de teoretiska definitionerna av begreppen.

Detta arbete har lett till en kompromissliknande lösning, där vissa delar av den traditionella intentionen i begreppet politiskt deltagande har fått stå tillbaka. Exempelvis har välanvända mått på protestaktiviteter (såsom demonstrationsdeltagande) inte kunnat inkluderas.

Understrykas bör dock att användandet av redan färdig empiri också har fördelar. Förutom det självklara sparandet av resurser så innebär arbetet med Survey 2009 att operationaliseringar kan kopieras (jfr. Esaiasson m.fl., 2007: 64-65). Indirekt kommer det i denna uppsats lånas operationaliseringar från andra,

mycket beroende på hur kodningar av variabler görs. Nedan presenteras en modell av de huvudsakliga indikatorer som används. Därefter behandlas indikatorernas relevans.

<i>Religiöst deltagande</i>	<i>Politiskt deltagande</i>
Deltagande i religiösa möten (ex. gudstjänst och bön)	Valdeltagande
Meditation	Medlemskap i politiskt parti (eller dess ungdoms-/kvinnoförbund)
	Kontakt med politiker
<i>Socialt kapital</i>	
Tillit till människor i allmänhet	
Tillit till kommunala politiker	
Misstro mot kommunala tjänstemän och politiker	

Figur 1 Operationaliseringsmodell

3.3.1 Religiöst deltagande

Studerars religion kvantitativt inom samhällsvetenskaper så används generellt endast en indikator; gudstjänstbesök. De två självklara undantagen är religionssociologin och religionspsykologin som har utvecklat mer välriktade mätinstrument. Sådana mått utelämnas dock ofta ur rikstäckande enkäter som främst intresserar sig för politik. Det verkar däremot som att detta börjar luckras upp, med fler indikatorer på religion (jfr. Driskell m.fl., 2008). Med en hel del frågor kring religiositet så är även Survey 2009 en del av denna förändring.

Som presenterats ovan så är det av intresse att se till ett bredare spektrum av indikatorer på religiöst deltagande, för att kunna fånga upp fler grupper. Därav inkluderas också meditation som oberoende indikator.

Deltagande i religiösa möten är som antytts en frekvent använd indikator på religion. Grundat i att det inom världsreligionerna är vanligt att träffas för att tillsammans utöva sin religion förefaller det naturligt att, i denna studie, behandla deltagande i religiösa möten som en viktig indikator på religiöst deltagande.

Indikatorn ”meditation” kan vara något svår att behandla; den klassiska föreställningen om meditation gör gällande att det är något som en människa företar sig ensam, samtidigt som olika nyandliga rörelser lyfter fram meditation som en kollektiv upplevelse. Därtill finns det inom kristendomen ett ökande inslag av meditation som religiöst deltagande omgärdat av sociala aktiviteter (se ex. Geels & Wikström, 2006: 268-270). Meditation kan utifrån Glocks och Starks andra dimension av religion vara både ett tecken på fromhet, och på en rituell handling. Detta beror på, som tidigare antytts, kontexten i vilken meditation utövas.

I inledningsskedet av projektet var det tänkt att även denominationstillhörighet (ifall respondenten tillhör ett trossamfund, och i så fall vilket) skulle inkluderas som indikator på religiöst deltagande, men på grund av det låga antalet personer som angett sig som annat än kristna så försvinner möjligheten att genomföra meningsfulla analyser med en sådan indikator.

I Survey 2009 återfinns indikatorerna deltagande i religiösa möten och meditation som delar i samma frågebatteri. Den övergripande frågan löd: "Hur ofta har du under de senaste 12 månaderna gjort följande?". Svartalternativen var på en åttagradig skala, från 1 "Ingen gång" till 8 "Varje dag". För att passa hypotes och frågeställning kodades dessa till dikotoma variabler (dummyvariabler, som bara kan anta två värden). Värde 1 "Ingen gång" till värde 4 "Någon gång i kvartalet" kodades som 0 "Sällan eller aldrig" emedan värde 5 "Någon gång i månaden" till värde 8 "Varje dag" kodades som 1 "Ofta". Detta förfarandesätt är delvis inspirerat av Magnus Hagevis kodningar i *Politisk opinion och religiositet i Västra Götaland* (2009: 131-132). Skillnaden är att han skiljer mellan sällan och aldrig, således skapades tre möjliga värden. För det problem som avhandlas i denna studie är skillnaderna mellan att aldrig besöka ett religiöst möte eller meditera och att göra något av dessa någon gång om året inte så betydande och därför har de för enkelhetens skull inordnats i samma kategori.

3.3.2 Politiskt deltagande

De indikatorer på politiskt deltagande som presenterats ovan är väldigt skiftande i ansträngningsgrad. Alla tre är välanvända mått, men fångar upp olika typer av deltagande. Den första, valdeltagande, brukar ingå i de flesta undersökningar som sysslar med politiskt deltagande och är den minst kostsamma av de tre. Det innebär inte att den ska förringas, snarare erbjuder indikatorn viktiga ingångar till politiskt deltagande, kanske speciellt i en svensk kontext där valdeltagande är mycket högt emedan andra sorters deltagande faller efter (Bennich-Björkman, 2008: 53-54). I anslutning till detta bör det belysas att det är riksdagsvalet 2006 som enkäten frågar efter, alltså utelämnades kommun- och landstingsval.

Den andra indikatorn, medlemskap i ett parti eller dess ungdoms- eller kvinnoförbund, är en mer kostsam form av engagemang, dessutom har partimedlemskapet i Sverige gått ned i stadig takt (Erlingsson m. fl., 2005: 15-16). Att partimedlemskapet är desto mer kostsamt innebär emellertid att det finns en möjlighet att gradera det politiska deltagandet. Därtill kan det tänkas att det i partimedlemskap kan krävas viss organisatorisk färdighet.

Den sista indikatorn på politiskt deltagande, kontakt med politiker, är inkluderad för att fånga upp de individer som försöker påverka på annat sätt än de två tidigare. Även om politikerkontakt inte är en renodlad protestaktivitet så kan det i variabeln inrymmas också ett sådant element. Kontakt med politiker har i Survey 2009 försetts med samma svarsskala som meditation och deltagande i religiösa möten. Kodningen av variabeln gjordes på samma sätt som dessa två. Anledningen är att det är svårt att förvänta sig att medborgare ska kontakta en politiker en gång i veckan för att räknas som politiskt aktiva.

3.3.3 Socialt kapital

De tre indikatorerna på socialt kapital inkluderas främst för att kunna kontrollera för att det eventuella sambandet inte är spuriöst. Man skulle kunna tänka sig att det är människor med mycket socialt kapital som är deltagande i både politiska och religiösa sammanhang, men utan någon egentlig koppling mellan de båda. Därtill finns det mycket väl en möjlighet att det finns kopplingar mellan religiöst deltagande och socialt kapital, och mellan politiskt deltagande och socialt kapital, men utan någon koppling mellan religiöst deltagande och politiskt deltagande.

De tre indikatorerna på socialt kapital är alla tillitsvariabler. De är direkt kopplade till diskussionen kring tillit som förts tidigare. Den tredje indikatorn kan vara något förvirrande, men den går lätt att vända på genom att låta höga misstrovärden utgöra låga tillitsvärden.

4 Resultat

I detta kapitel redovisas de resultat studien givit. Här presenteras empirin och dess innebörd för frågeställningen och hypotesen. Inledningsvis testas hypotesen mot empirin och därefter fastställs hur socialt kapital spelar roll för det religiösa deltagandet. Hypotestestandet är uppdelat på så sätt att indikatorerna på politiskt deltagande ges ett stycke vardera.

4.1 Hypotesprövande

I detta avsnitt testas hypotesen mot empirin. Då hypotesen efterfrågar religiöst deltagandes effekter på politiskt deltagande är det främst denna koppling som undersöks. Därav följer upplägget idén att de tre indikatorerna på politiskt deltagande (de beroende variablerna) tilldelas ett stycke vardera för att se hur de interagerar med variablerna på religiöst deltagande. I enlighet med operationaliseringarna så används meditation och deltagande i religiösa möten som oberoende variabler. När dessa tester genomförs används endast så avancerad statistik som är motiverad; vid frånvaro av samvariation i bivariat analys så utelämnas multivariat analys.

I Survey 2009 var flertalet av variablerna som används i denna studie utformade på liknande sätt vilket möjliggör skapandet av index i statistikprogram. Denna möjlighet utnyttjas dock enbart för de tre tillitsvariablerna emedan indikatorerna på religiöst och politiskt deltagande behålls åtskiljda för att kunna göra distinktioner mellan olika sorters deltagande. Som konstaterat så syftar operationaliseringarna i denna studie alltså inte enbart till att mäta religiöst och politiskt deltagande – de ska också kunna skilja mellan olika sorters deltagande. Detta för att skapa ett resultat som på meningsfullt sätt kan tolkas utifrån socialt kapital.

Även om viss diskussion kring kodningar och andra metodologiska frågor förs i resultatet, och redan diskuterats i operationaliseringsavsnittet, så redogörs noggrannare för hur variablerna ser ut och kodats om i bilaga A. För att förenkla läsningen så utelämnas vissa bivariata tabellanalyser som visar snarlika resultat. Vid sådana tillfällen infogas den analys som gav störst skillnad vad gäller differens emedan den andra placeras i bilaga B.

4.1.1 Valdeltagande

I operationaliseringsdelen beskrevs valdeltagande som den minst kostsamma politiska aktiviteten. Inledningsvis presenteras en bivariat tabellanalys över meditation och valdeltagande för att se hur samvariationen ser ut. Båda variablerna är dikotoma.

Tabell 2 Meditation och valdeltagande

		Meditation		
		Mediterar sällan eller aldrig	Mediterar ofta	Differens
Valdeltagande	Röstade inte	15 % (202)	21,1 % (34)	+ 6,1 %
	Röstade	85 % (1142)	78,9 % (127)	- 6,1 %
n = 1505	Total	100 % (1358)	100 % (168)	

Kommentar: Endast riksdagsvalet 2006 inräknat

I tabell 2 uppvisas inget stöd för hypotesen, tvärtom verkar sambandet gå i negativ riktning, dock med mycket låg differens: + 6,1 % bland ickeröstande och - 6,1 % bland röstande. Ett liknande resultat syns också ifall meditation byts ut mot deltagande i religiösa möten som oberoende variabel, med samma kodning. Görs en ny bivariat tabellanalys med deltagande i religiösa möten som oberoende variabel blir differensen + 2,7 % bland ickeröstande och - 2,7 % bland röstande.

Meditation som uppvisade störst påverkan på valdeltagande gör det enbart med 6,1 % differens, alltså så pass lågt att det inte är motiverat att fortsätta med en mer avancerad analys.

4.1.2 Politikerkontakt

Den andra indikatorn, kontakt med politiker, undersöks här efter samma principer som tidigare analys av valdeltagande. Kontakt med politiker var i enkäten formulerad som "Hur ofta har du de senaste 12 månaderna kontaktat politiker?" med åtta svarsalternativ, varav de fyra första ("Ingen gång" till "Någon gång i kvartalet") gavs det samlade värdet "Sällan eller aldrig" och de fyra sista ("Någon gång i månaden" till "Varje dag") gavs värdet ofta. En viktig iakttagelse som bör göras är att enbart ett fåtal av respondenterna i Survey 2009 angav att de kontaktat en politiker ofta; endast 56 av 1538. Grundat i tidigare forskning (Esaiasson & Westholm, 2006: 19-21) är detta inte förvånande, men bör påpekas.

Återigen presenteras en bivariat tabellanalys för att se huruvida det finns någon samvariation variablerna emellan.

Tabell 3 Meditation och politikerkontakt

		Meditation		
		Mediterar sällan eller aldrig	Mediterar ofta	Differens
Kontakt med politiker	Sällan eller aldrig	97,2 % (1293)	90,6 % (144)	- 6,6 %
	Ofta	2,8 % (37)	9,4 % (15)	+ 6,6 %
n = 1489	Total	100 % (1330)	100 % (159)	

Kommentar: Notera det mycket få antalet respondenter som säger sig ha kontaktat politiker, oberoende av meditationsvariabeln.

Liksom under föregående rubrik så uppvisas även här ett resultat med låg differens. Till skillnad från valdeltagandeanalysen så är differensen här positiv bland de som kontaktat politiker ofta: + 6,6 %, emedan det bland de som sällan kontaktar politiker var - 6,6 %. Resultatet upprepas också när meditation byts ut mot deltagande i religiösa möten. Såsom under föregående rubrik är det med något mindre differens: - 4,1 % bland de som sällan kontaktat politiker och + 4,1 % bland de som ofta kontaktat politiker. Således verkar det inte heller här finnas något som indikerar att hypotesens antagande skulle stämma.

4.1.3 Partimedlemskap

Den tredje indikatorn, som beskrivits som mer kostsam för individen, är partimedlemskap. I Survey 2009 inkluderar frågan också medlemskap i ett partis ungdoms- eller kvinnoförbund. Liksom under föregående rubrik så används dikotoma variabler. Även här presenteras bivariat analys.

Tabell 4 Meditation och partimedlemskap

		Meditation		
		Mediterar sällan eller aldrig	Mediterar ofta	Differens
Parti-medlemskap	Ej medlem	93,4 % (1272)	89 % (145)	- 4,4 %
	Medlem	6,6 % (90)	11 % (18)	+ 4,4 %
n = 1525	Total	100 % (1362)	100 % (163)	

Kommentar: Även medlemskap i partiets ungdoms- och kvinnoförbund är inkluderade

Bivariat tabellanalys av meditation och partimedlemskap upprepar de resultat som tidigare redovisats. Med en differens på - 4,4 % bland ickemedlemmar och + 4,4 % bland medlemmar kan ingen större effekt ses av meditation.

Ifall meditation byts ut mot deltagande i religiösa möten uppträder dock ett, i detta läge, något oväntat resultat. I tabell 5 nedan kan ses att differensen är högre, - 9,2 % respektive + 9,2 %. Det verkar utifrån denna analys finnas en samvariation som kan vara av intresse att undersöka närmre.

Tabell 5 Deltagande i religiösa möten och partimedlemskap

		Deltagande i religiösa möten		
		Deltar sällan eller aldrig	Deltar ofta	Differens
Parti-medlemskap	Ej medlem	93,8 % (1293)	84,6 % (143)	- 9,2 %
	Medlem	6,2 % (85)	15,4 % (26)	+ 9,2 %
n = 1547		100 % (1378)	100 % (169)	

Kommentar: Även medlemskap i partiets ungdoms- och kvinnoförbund är inkluderade

Som nämnts i kapitlets inledning så används endast mer avancerad statistisk metod när det är motiverat, och det är först nu som en korstabell givit ett, enligt hypotesen, förväntat utslag. Av denna anledning genomförs logistisk regression, grundat i att både den oberoende och beroende variabeln är kvalitativ. Viktigt att hålla i minnet är att differensen inte är så väldigt stor, samt att antalet svarande är tämligen lågt.

4.1.4 Religiöst mötesdeltagande och partimedlemskap

Tidigare angavs att det var motiverat att vidare undersöka hur deltagande i religiösa möten påverkar partimedlemskap. Då den beroende variabeln, partimedlemskap, är dikotom genomförs logistisk regression.

Nedan presenteras en logistisk regressionsanalys över partimedlemskap. I analysen placeras deltagande i religiösa möten som första oberoende variabel (x_1) och därefter inkorporeras ett antal kontrollvariabler vilka brukar vara ständigt återkommande i analyser av politiskt deltagande (Se ex. Oskarsson, 2006: 73-74 – Verba m.fl., 1995: 313-319). Dessa är främst resursvariabler, såsom utbildningsgrad (ej högskolestudier eller högskolestudier) och inkomst (inkomst är i Survey 2009 konstruerad som ungefärlig årsinkomst före skatt, med åtta steg; från ”100 000 eller mindre” till ”Mer än 700 000”). Invandrarskapsvariabeln kodades, i likhet med Sven Oskarssons operationaliseringar i *Valdeltagandets mekanismer*, så att första generations invandrare = 0 emedan andra generations invandrare och övriga = 1 (jfr. Oskarsson, 2006: 73-74).

Sist inkluderas de tre tillitsvariablerna för att se hur de beter sig i regressionen. Tillitsvariablerna behöll sina ordinarie variabelvärden (skala på fyra steg från ”Instämmer inte alls” till ”Instämmer helt”) förutom den sista som i enkäten indikerade misstro. Denna variabel ”vändes” så att de som uppvisade hög misstro istället antog låga tillits-värden med slutprodukten att även denna behandlas som en tillits-variabel.

I modell 1 genomförs en bivariat analys. I modell 2 introduceras de fyra kontrollvariablerna och i modell 3 introduceras tillitsvariablerna. Analysen görs i sådan ordning för att se vilka faktorer som påverkar styrkan i sambandet.

Tabell 6 Partimedlemskap (logistisk regression)

	Modell 1			Modell 2			Modell 3		
	β	$e\beta$	S.E	β	$e\beta$	S.E	β	$e\beta$	S.E
Deltagande i religiösa möten	0,934***	2,545	0,262	0,828**	2,290	0,269	0,788**	2,200	0,274
Inkomst				0,066	1,068	0,072	0,019	1,019	0,075
Kön				0,176	1,193	0,230	0,190	1,210	0,234
Ålder				0,027***	1,028	0,007	0,025***	1,025	0,007
Invandrarskap				0,250	1,284	0,412	0,193	1,213	0,416
Högskoleutbildning				0,168	1,183	0,247	-0,051	0,950	0,257
Allmän tillit							0,027	1,027	0,141
Tillit till kommunala politiker							0,450**	1,569	0,165
Tillit till kommunala politiker & tjänstemän							0,324*	1,382	0,136
Konstant	-2,647***	0,071	0,122	-4,674***	0,009	0,619	-5,407***	0,004	0,645
Nagelkerke R ²		0,022			0,058			0,097	
Likelihood ratio		653,268			634,474			613,473	
n = 1232									

Kommentar: I modellerna redogörs för b-koefficient, oddskvot och standardfel. I denna analys är alla variabler förutom ålder, inkomst och tillitsvariablerna dikotoma. För överblick av kodningar se bilaga A.

* Signifikant på 95 % -nivån; ** Signifikant på 99 % -nivån; *** Signifikant på 99,9 % -nivån

Först bör några inledande observationer göras. Endast ett fåtal av variablerna uppvisar statistisk signifikans, därtill finns det problematik i R^2 -värdena och likelihood-värdena. Efter konsultation av *Statistisk verktygslåda 2* (Djurfeldt & Barmark, 2009: 131-132) används i denna analys Nagelkerke R^2 framför det alternativa Cox & Snell R^2 . Enligt Djurfeldt och Barmark kan Nagelkerke R^2 , med viss problematik, användas på ungefär samma sätt som determinationskoefficienten R^2 . Då Nagelkerke R^2 i den slutgiltiga modell 3 har värdet 0,097 kan det konstateras att över 90 % av informationen om förändring i partimedlemskapsvariabeln ligger i residualen (jfr. Djurfeldt & Barmark, 2009: 131-132). Vidare kan det vid likelihood ratio, som även den mäter modellernas förklaringskraft, utläsas mycket höga värden. Helst ska dessa likelihood-värden vara mycket mindre (jfr. Djurfeldt & Barmark, 2009: 137). Sammantaget ges alltså en dyster bild över hur förklaringskraftig modellen är och därför bör tolkningar göras med försiktighet².

Även om det konstaterats att förklaringskraften är svag så är syftet med denna analys att kontrollera hur deltagande i religiösa möten påverkar partimedlemskap. Av denna anledning kan resultatet, om än med försiktighet, fortfarande användas.

Analysens syfte var att se huruvida effekten av deltagande i religiösa möten på partimedlemskap höll även när andra variabler fördes in i analysen. Den bivariata modellen indikerar ett mycket starkt samband, med odds-ratior ($e \beta$) 2,595 och logiten (β) 0,952. Trots att det försvagas när kontrollvariablerna och tillitsvariablerna förs in så står variabeln fortsatt stark. Ålder, som enda egentliga intervallskalevariabel, uppvisar också statistisk signifikans. I modell 3 visas att för var år äldre respondenten är ökar logiten med 0,025.

Även om man alltså bör förhålla sig försiktig till modellens förklaringskraft så verkar deltagande i religiösa möten ändå samvariera med partimedlemskap.

4.1.5 Socialt kapital som tillit

I operationaliseringsfasen togs tre indikatorer på socialt kapital i form av tillit fram. I detta avsnitt undersöks hur de interagerar med religiöst och politiskt deltagande. Till skillnad från tidigare redovisning av resultat används här regressionsanalys direkt, dock linjär till skillnad från tidigare logistisk regression. Att linjär regressionsanalys används beror på att de tre tillitsvariablerna, som nämnts tidigare, tillsammans fick utgöra ett tillitsindex med 10 steg. Den tillitsvariabel som redovisades sist i operationaliseringsmodellen kan egentligen sägas vara en indikator på misstro. För att lösa problemet så kodades variabeln om så att höga misstro-värden blev låga tillits-värden och vice versa. Återigen hänvisas till bilaga A för mer precis beskrivning.

I tabell 7 inkluderas i modell 1 de två variablerna deltagande i religiösa möten och meditation. I modell 2 introduceras sedan ett antal kontrollvariabler. Den

---

² Att modellerna inte är så väldigt förklaringskraftiga är inte helt oväntat på grund av det mycket få antalet svarande som angav att de var religiöst deltagande.

ursprungliga tanken var att inkorporera variabler på föreningsengagemang och voluntarism då det i enlighet med den putnamska traditionen³ främst är sådant som generar socialt kapital. Dessvärre ställde enkäten ingen fråga som aktualiserade dessa ämnen så istället används kontrollvariabler som ska motsvara vad som tidigare beskrevs som ”vinnare i samhället”. Det blir alltså samma logik som ligger bakom valet av kontrollvariabler här som i den tidigare logistiska regressionen.

Tabell 7 Tillit och religiöst deltagande (linjär regression, standardfel inom parantes)

	<i>Modell 1</i>	<i>Modell 2</i>
(Intercept)	3,431*** (0,054)	2,425*** (0,242)
Deltagande i religiösa möten	0,252 (0,162)	0,268* (0,161)
Meditation	0,567*** (0,163)	0,362** (0,165)
Inkomst		0,125*** (0,032)
Högskoleutbildning		0,759*** (0,109)
Ålder		0,005 (0,003)
Invandrarskap		0,129 (0,173)
R ²	0,015	0,078
R ² (justerat)	0,013	0,073
	n = 1268	n = 1224

Kommentar: Standardfel inom parantes. För överblick av kodningar se bilaga A.

* Signifikant på 90%-nivån; ** Signifikant på 95%-nivån; *** Signifikant på 99 %-nivån

³ Se inledningstexten under *kap. 2 Teori* och *2.1 Att definiera socialt kapital*

Liksom i den tidigare utförda logistiska regressionen så finns det också problem i förklaringskraften hos denna analys. Både R^2 och justerat R^2 uppvisar alltför låga värden för att de två modellerna skulle kunna förklara större varians i den beroende variabeln – enligt justerat R^2 kan modell 2 enbart förklara 7,3 % av variansen (jfr. Teorell & Svensson, 2007: 173-177).

Regressionsanalysen visar att deltagande i religiösa möten har viss påverkan på socialt kapital. Det är dock först i modell 2 som den klarar signifikanstestet, och då enbart på 90%-nivån. Desto starkare påverkan har meditation, vars effekt dock minskar drastiskt vid införandet av kontrollvariabler. Främst verkar det som att de med högskoleutbildning uppvisar hög tillit.

Liksom i den tidigare logistiska regressionen så är denna analys främst avsedd att se huruvida religiöst deltagande har någon effekt på tillit, snarare än att hitta den avgörande oberoende variabel som korrelerar med tillit. Därav har resultat alltså ändå viss tyngd. Till viss mån går det alltså att konstatera samvariation mellan religiöst deltagande och tillit.

5 Slutsatser och diskussion

I resultatkapitlet testades, med varierande framgång, det antagande som hypotesen gör. I detta kapitel knyts den statistiska analysen till teorin för att se hur resultatet kan förklaras. De första rubrikerna ämnar ge svar på huruvida hypotesen kan bekräftas och hur resultatet förklaras utifrån frågeställningen. Under *Avslutande reflektion* lyftas problemet upp på ett principiellt plan, för att möjliggöra en friare helhetstolkning av studiens resultat.

5.1 Slutsatser

I uppsatsen inledning presenterades hypotesen och frågeställningen, vilka väglett detta projekt. Hypotesen löd: *Personer som ofta deltar i religiösa aktiviteter deltar ofta i politiska aktiviteter.* Vad säger då resultatet om huruvida hypotesen ska bekräftas eller förkastas?

Generellt uppvisade resultatet ingen samvariation mellan religiöst deltagande och politiskt deltagande: I bivariat tabellanalys var differenserna så pass otydliga att de är att betraktas som försumbara. Endast deltagande i religiösa möten och partimedlemskap uppvisade samvariation – som även höll i en logistisk regression. Däremot angavs modellernas förklaringskraft av varians i partimedlemskap som mycket svag, innebärandes att deltagande i religiösa möten endast påverkar en liten del av partiverksamma respondenter. Det var alltså bara en indikator på religiöst deltagande som påverkade en av indikatorerna på politiskt deltagande. Utifrån detta kan hypotesen inte bekräftas: Religiöst deltagande kan alltså inte förutspå politiskt deltagande i Sverige.

I inledningen presenterades också en anslutande frågeställning som efterfrågade en förklaring av resultatet, utifrån socialt kapital. Som indikator på socialt kapital användes generell tillit, tillit till kommunpolitiker och tillit till kommunala politiker och tjänstemän, vilket motiverades av tillitens centrala roll i den putnamska traditionen. Det påvisades i resultatet att religiöst deltagande har effekt på den sociala tilliten. Det finns alltså tecken på att det religiösa deltagandet hör samman med socialt kapital. Kombinerat med tidigare forskning som empiriskt belägger kopplingen mellan socialt kapital och politiskt deltagande så uppstår då något av en paradox: Om religiöst deltagande genererar socialt kapital och socialt kapital ger politiskt deltagande, hur kommer det sig då att hypotesen inte stämmer?

5.1.1 Varför just partimedlemskap?

Ett rimligt svar på frågeställningen, hur resultatet kan förklaras utifrån socialt kapital, hade kunnat vara att svenskt religiöst deltagande inte genererar socialt kapital. Ett sådant uttalande tillbakavisas dock av resultatet. Detta utesluter också förklaringen att det religiösa deltagandet utvecklar något slags osocialt kapital, såsom det beskrivits i teorikapitlet.

En förvånande del i resultatet var att deltagande i religiösa möten gav positivt utslag på partimedlemskap. I logistisk regression minskade effekten något när kontrollvariabler fördes in men samvariationen var ändå fortsatt stark. Detta var alltså den enda delen av resultatet som kunde påvisa överensstämmelse med hypotesen. Det har upprepats att partimedlemskap är en mer kostsam form av politiskt deltagande, som till skillnad från resterande två indikatorer på politiskt deltagande, kan kräva vissa medborgerliga färdigheter. Det är även här det finns skillnad mellan deltagande i religiösa möten och meditation – emedan personer som deltar i religiösa möten exponeras för nätverkande och social interaktion så kan meditation ofta vara en isolerad aktivitet. Vidare kan detta resonemang knytas till den första av de fyra dimensionerna av socialt kapital. Både partimedlemskap och, i stor uträkning också, deltagande i religiösa möten grundar sig i *formellt socialt kapital*, i detta fall som institutionaliserad religiös och politisk praxis. Detta skiljer både mötesdeltagandet och partimedlemskapet från de andra aktiviteter som diskuterats i denna studie.

Även om det vid operationaliseringarna diskuterades meditationens sociala moment så kan det utifrån detta resultat vara svårt att motivera att också meditation genererar organisationsfärdigheter.

Det är alltså de nätverk som etableras vid religiösa möten som kan ge incitament till partimedlemskap. I den logistiska regressionsanalysen verkade också ålder spela viss roll, möjligen är det så att äldre generellt är religiöst mötesdeltagande och partimedlemmar i större utsträckning än yngre.

Ovan nämndes också att det är de personer som deltar i religiösa möten kan tillägna sig medborgerliga färdigheter och att detta skulle kunna vara en förklaring för varför indikatorn samvarierar med partimedlemskap. Med en sådan förklaring sker ett närmande mot humankapitalteori, som berördes kortfattat i teorikapitlet, där det som undersöks inte är kollektiva utan individuella resurser. Likväl bör en sådan iakttagelse inte uteslutas helt. Speciellt i relation till meditation, som inte brukar innefatta samma sorts nätverksamhet.

Efter denna diskussion bör riktningproblemet omnämnas. I texten ovan görs, om än enbart underförstått, anspråk på att kunna räta ut den kausala pilens riktning. Det är svårt att argumentera för att partimedlemskap skulle leda till religiöst engagemang. Även om inte alla sorters religiöst engagemang kräver religiositet eller fromhet så bör det vara en förutsättning för att mer än en gång i månaden delta i religiösa möten. Det bör alltså med viss säkerhet, om än inte statistisk så resonemangsmässig, gå att belysa att den kausala pilen inte går i motsatt riktning. Däremot kvarstår åldersvariabeln, som mycket väl kan påverka både deltagande i religiösa möten och partiaktivitet.

5.2 Avslutande reflektioner

Uppsatsens empiri tillstår att båda formerna av religiöst deltagande samvarierar med tillit och tidigare forskning visar på samband mellan socialt kapital och politiskt deltagande. Varför det förhåller sig på så sätt är svårt att svara på utifrån empirin; med statistikens och enkätens något stela sätt att kategorisera verkligheten på blir det svårt att utröna de nyanser som hade kunnat bringa klarhet i den motsägelsefulla bild som nu ska hanteras. Av denna anledning kan denna avslutande reflektion också framstå som något tafatt och frågande. Denna text är alltså något frikopplad från empirin, av anledningen att den ska kunna lyftas upp på ett mer principiellt plan.

Ifall vi ser på den paradox som togs upp tidigare kanske problemet inte ligger i deltagande som sådant, utan i religionens samhälleliga position. Tro och religiositet, på individ- och församlingsnivå, karaktäriseras av allt mindre synlighet, det är en privat angelägenhet som inte alltid uppskattas i det offentliga⁴. Möjligtvis är det också här en principiell förståelse av problemet finns: När nätverk utvecklas i en religiös miljö så blir de möjligen också kvar där – de kollektiva resurser medlemmar tillskansar sig blir svåra att förflytta till en samhällelig, och kanske speciellt, en politisk kontext. Utifrån de fyra dimensionerna av socialt kapital kan det tänkas att de religiösa nätverken därav tenderar att bli inåtriktade och sammanbindande, men samtidigt samhöriga med tillit. Lite skisserat skulle det kunna argumenteras för att de religiösa kollektiva resurserna inte är brukbara i en offentlig politisk miljö. Möjligtvis är det också här skillnaden mellan religiöst deltagande i USA jämfört med Sverige ligger. Emedan det i en amerikansk kontext finns en större vana av religiöst engagemang är det i Sverige inte lika synligt.

---

⁴ Se 2.2 *Religion som socialt kapital*

6 Referenser

6.1 DATA

Linnéuniversitetet, Surveyinstitutet. SURVEY 2009. Linnéuniversitetet, Surveyinstitutet, 2009.

6.2 Litteraturförteckning

- Bennich-Björkman, Li, 2008. "Medborgarsamhället: Politisk kultur och politiskt beteende i Sverige", i Bennich-Björkman, Li & Blomqvist, Paula (red), *Mellan folkhem och Europa*. Malmö: Liber s. 40-62
- Bohannon, Richard R. & O'Brien, Kevin J., 2011. "Environmental justice and eco-justice" i Bauman, Whitney A. – Bohannon, Richard R. – O'Brien Kevin, J. (red.), *Grounding Religion: A Fieldguide to the Study of Religion and Ecology*. Abingdon, Milton Park: Routledge. s. 163-180
- Buruma, Ian, 2010. *Taming the Gods: Religion and Democracy on Three Continents*. Princeton: Princeton University Press
- Bäck, Maria, 2011. *Socialt kapital och politiskt deltagande i Europa*. Diss. Åbo : Åbo akademi, 2011
- Campbell, David E. & Yonish, Steven J., 2003. "Religion and Volunteering in America", i Smidt, Corwin (red.), *Religion as Social Capital: Producing the Common Good*. Waco: Baylor University Press. s. 87-106
- Djurfeldt, Göran & Barmark, Mimmi, 2009. "Logistisk regression", i Barmark, Mimmi & Djurfeldt, Göran (red.), *Statistisk verktygslåda 2: Multivariat analys*. Lund: Studentlitteratur. s. 125-148
- Eggert, Nina & Giugni, Marco, 2011. "The Impact of Religion on the Political Participation of Migrants". i Morales, Laura & Giugni, Marco (red.) *Social Capital, Political Participation and Migration in Europe: Making Multicultural Democracy Work?* Hampshire: Palgrave Macmillan. s. 219-237
- Erlingsson, Gissur Ó – Håkansson, Anders – Johansson, Karl Magnus – Mattson, Ingvar, 2005. *Politiska partier*. Lund: Studentlitteratur
- Esaiasson, Peter & Westholm, Anders, 2006. "Deltagandets mekanismer" i Esaiasson, Peter & Westholm, Anders (red.), *Deltagandets mekanismer: Det politiska engagemangets orsaker och konsekvenser*. Malmö: Liber s. 8-28
- Esaiasson, Peter – Gilljam, Mikael – Oscarsson, Henrik – Wängnerud, Lena, 2007. *Metodpraktikan: Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. 3:e uppl. Stockholm: Norstedts juridik

- Friesen, Amanda & Wagner, Michael W., 2012. "Beyond the "Three Bs": How American Christians Approach Faith and Politics", *Politics and Religion*, vol. 5 s. 224-252
- Furseth, Inger & Repstad, Pål, 2005. *Religions sociologi – en introduktion*. Malmö: Liber
- Geels, Anton & Wikström, Owe, 2006. *Den religiösa människan – en introduktion till religionspsykologin*. Uppl. 5. Stockholm: Natur och Kultur
- Giugni, Marco & Morales, Laura, 2011. "Conclusion: Towards an Integrated Approach to the Political Inclusion of Migrants" i Morales, Laura & Giugni, Marco (red.), *Social Capital, Political Participation and Migration in Europe - Making Multicultural Democracy Work?* Hampshire: Palgrave Macmillan s. 262-274
- Glock, Rodney Y. & Stark, Rodney, 1965. *Religion and Society in Tension*. Chicago: Rand McNally & Company
- Greenberg, Edward, S., - Grundberg, Leon – Daniel, Kelly, 1996. "Industrial Work and Political Participation: Beyond 'Simple Spillover'", *Political Research Quarterly*, vol. 49, nr. 2, s. 305-330
- Hagevi, Magnus, 2009. *Politisk opinion och religiositet i Västra Götaland*. Lund: Sekel Bokförlag
- Hagevi, Magnus, 2010a. "Vad vill religionskritikerna", i Hagevi, Magnus (red.), *Avstamp: Svenska folkets värden och syn på brännande samhällsfrågor*. Växjö: Linnaeus University Press. s.
- Hagevi, Magnus, 2010b. "Survey 2009: Teknisk rapport", i Hagevi, Magnus (red.), *Avstamp: Svenska folkets värden och syn på brännande samhällsfrågor*. Växjö: Linnaeus University Press. s. 119-146
- Klemp, Nathaniel J., 2010. "The Christian Right: Engaged Citizens or Theocratic Crusaders?", *Politics and Religion*, vol. 3 s. 1-27
- Lövheim, Mia & Sjöberg, Anders, 2006. *Varför kyrkan? Ungas röster i Stockholms stift*. Uppsala: Diakonivetenskapliga institutet
- Nicolet, Sarah & Tresch, Anke, 2009. "Changing Religiosity, Changing Politics? The Influence of "Belonging" and "Believing" on Political Attitudes in Switzerland", *Politics and Religion*, vol. 2 s. 76-99
- Olson, Laura R. & Warber, Adam L., 2008. "Belonging, Behaving, and Believing: Assessing the Role of Religion on Presidential Approval", *Political Research Quarterly*, vol. 61 nr. 2, s. 192-204
- Oskarsson, Sven, 2006. "Valdeltagandets mekanismer", i Esaiasson, Peter & Westholm, Anders (red.), *Deltagandets mekanismer: Det politiska engagemangets orsaker och konsekvenser*. Malmö: Liber. s. 68-89
- Patterson, Dennis - Gasim, Gamal - Choi, Jangsup, 2011. "Identity, Attitudes, and the Voting Behavior of Mosque-Attending Muslim-Americans in the 2000 and 2004 Presidential Elections", *Politics and Religion*, vol. 4 s. 289–311
- Petersson, Olof – Westholm, Anders – Blomberg, Göran, 1989. *Medborgarnas makt*. Stockholm: Carlsson Bokförlag
- Putnam, Robert D., 2000. *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon & Schust

- Putnam, Robert D., Leonardi, Robert – Nanetti, Raffaella Y., 1993. *Making Democracy Work: Civic traditions in modern Italy*. Princeton, N.J.: Princeton University Press
- Putnam, Robert D. & Goss, Kristin A., 2002. "Introduction" i Putnam, Robert D. (red.), *Democracies in Flux: The Evolution of Social Capital in Contemporary Society*. New York: Oxford University Press. s. 3-19
- Rothstein, Bo, 2003. *Sociala fällor och tillitens problem*. Stockholm: SNS
- Smidt, Corwin (red.) *Religion as Social Capital: Producing the Common Good*. Waco: Baylor University Press.
- Teorell, Jan & Svensson, Torsten, 2007. *Att fråga och att svara*. Malmö: Liber
- Verba, Sidney & Nie, Norman H., 1972. *Participation in America – Political Democracy and Social Equality*. New York: Harper & Row Publishers.
- Verba, Sidney – Schlozman, Kay Lehman – Brady, Henry E., 1995. *Voice and Equality: Civic Voluntarism in American Politics*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press

Elektroniska källor

- Bowling Alone = Bowling Alones webbplats. Information om vad socialt kapital är. [Elektronisk] Tillgänglig: http://bowlingalone.com/?page_id=13 .
Hämtdatum: 2013-04-29

Bilaga A – Kodningar och frekvenser

I denna bilaga redogörs för de kodningar som gjorts. För de centrala variablerna redovisas också frekvenstabeller.

Religiöst deltagande

Deltagande i religiösa möten och meditation ingick i Survey 2009 i ett frågebatteri där frågan löd: "Hur ofta har du under de senaste 12 månaderna gjort följande?" Därefter nämns "Mediterat" och "Besökt religiöst möte (t.ex. gudstjänst eller bön)". Svartalternativen var (1) Ingen gång; (2) Någon gång de senaste 12 månaderna; (3) Någon gång i halvåret; (4) Någon gång i kvartalet; (5) Någon gång i månaden; (6) Någon gång i veckan; (7) Flera gånger i veckan; (8) Varje dag.

Omkodningen för både meditation och deltagande i religiösa möten gjordes så att de som deltagit en gång i kvartalet eller färre gånger (1-4) gavs värde 0 "Sällan eller aldrig" emedan de som deltagit en gång i månaden eller mer (5-8) gavs värde 1 "Ofta".

Tabell A1 Frekvenser: Deltagande i religiösa möten

	Frekvens	Procent	Giltig procent
Deltar sällan eller aldrig	1623	86,5	89,2
Deltar ofta	196	10,4	10,8
Total	1819	96,9	100
Bortfall	58	3,1	
Total	1877	100	

Tabell A2 Frekvenser: Meditation

	Frekvens	Procent	Giltig procent
Mediterar sällan eller aldrig	1372	73,1	89,3
Mediterar ofta	164	8,7	10,7
Total	1536	81,8	100
Bortfall	341	18,2	
Total	1877	100	

Politiskt deltagande

Variabeln *valdeltagande* var i Survey 2009 ställd som följande fråga: ”Röstade du i riksdagsvalet 2006?” med svarsalternativen ”Ja” eller ”Nej”.

Medlemskap i politiskt parti hämtades från frågan: ”Är du medlem i ett politiskt parti eller dess ungdoms- eller kvinnoförbund?”. Även denna variabel var naturligt dikotom, med svaren ”Ja” eller ”Nej”.

Variabeln *kontakt med politiker* ingick i samma sorts frågebatteri som de två variablerna på religiöst deltagande, med den naturliga skillnaden att det här behandlades politik. Även denna variabel kodades efter samma princip. ”Ingen gång” till ”Någon gång i kvartalet” (1-4) gavs värde 0 emedan ”Någon gång i månaden” till ”Varje dag” gavs värde 1.

Tabell A3 Frekvenser: Valdeltagande 2006

	Frekvens	Procent	Giltig procent
Röstade inte	243	12,9	15,4
Röstade	1331	70,9	84,6
Total	1574	81,8	100
Bortfall	303	16,1	
Total	1877	100	

Tabell A4 Frekvenser: Partimedlemskap

	Frekvens	Procent	Giltig procent
Ej medlem	1475	78,6	92,5
Medlem	119	6,3	7,5
Total	1594	84,9	100
Bortfall	283	15,1	
Total	1877	100	

Tabell A5 Frekvenser: Kontakt med politiker

	Frekvens	Procent	Giltig procent
Sällan eller aldrig	1482	79	96,4
Ofta	56	3	3,6
Total	1538	81,9	100
Bortfall	339	18,1	
Total	1877	100	

Socialt kapital

De tre tillitsvariablerna utgjorde ett gemensamt frågebatteri där frågan löd: ”Här presenteras några åsikter som kan höras i allmänna diskussioner. Vilken är din åsikt om var och en av dem?”. Svartalternativen var: (1) Instämmer helt; (2) Instämmer till stor del; (3) Instämmer delvis; (4) Instämmer inte alls; (5) Ingen uppfattning.

Tillit till människor i allmänhet formulerades i Survey 2009 som ”Det är lätt att lita på människor i största allmänhet även om de är främlingar som du aldrig träffat förut”.

Tillit till kommunala politiker formulerades som ”Kommunala politiker försöker göra sitt bästa så att de beslut som fattas motsvarar det som kommuninvånarna önskar”.

Dessa behöll sina värden men ändrades så att skalan gick från 0 till 3. Värde (5) ”Ingen uppfattning” kodades som bortfall då den inte tillförde analysen något.

Misstro mot kommunala tjänstemän och politiker var i enkäten formulerad som ”Det är vanligt att kommunpolitiker och kommuntjänstemän missbrukar sin makt- och förtroendeställning, och tillskansar sig eller sina närmaste fördelar på kommunens bekostnad”. Då denna fråga hade samma svarsalternativ som de två andra vändes den på så att värde 4 = 0, 3 = 1 och så vidare (exempelvis så blir ”Instämmer inte alls” = 0. Även här kodades ”Ingen uppfattning” som bortfall.

Det tillitsindex som skapades fick 10 värden, med 0 som lägsta och 9 som högsta. Notera att det är väldigt få som har de höga värdena.

Tabell A6 Frekvenser: Tillit till människor i allmänhet

	Frekvens	Procent	Giltig procent
Instämmer inte alls	644	34,3	36,8
Instämmer delvis	739	39,4	42,3
Instämmer till stor del	321	17,1	18,4
Instämmer helt	44	2,3	2,5
Total	1748	93,1	100
Bortfall	129	6,9	
Total	1877	100	

Typvärde: 1   Median: 1

Tabell A7 Frekvenser: Tillit till kommunala politiker

	Frekvens	Procent	Giltig procent
Instämmer inte alls	252	13,4	15,3
Instämmer delvis	841	44,8	51,1
Instämmer till stor del	494	26,3	30
Instämmer helt	60	3,2	3,6
Total	1647	87,7	100
Bortfall	230	12,3	
Total	1877	100	

Typvärde: 1   Median: 1

Tabell A8 Frekvenser: Misstro mot kommunala politiker och tjänstemän

	Frekvens	Procent	Giltig procent
Instämmer helt	300	16	18,7
Instämmer till stor del	460	24,5	28,7
Instämmer delvis	662	35,3	41,3
Instämmer inte alls	182	9,7	11,3
Total	1604	85,5	100
Bortfall	273	14,5	
Total	1877	100	

Typvärde: 2   Median: 2

Tabell A9 Frekvenser: Tillitsindex

	Frekvens	Procent	Giltig procent
0	76	4	5,1
1	119	6,3	7,9
2	203	10,8	13,5
3	323	17,2	21,5
4	361	19,2	24
5	222	11,8	14,8
6	131	7	8,7
7	56	3	3,7
8	9	0,5	0,6
9	3	0,2	0,2
Total	1503	80,1	100
Bortfall	374	19,9	
Total	1877	100	

Typvärde: 4   Median: 4   Medelvärde: 3,54

Kontrollvariabler

Inkomstvariabeln är direkt hämtad från Survey 2009. Variabeln är på 8 steg och redogör för respondentens egna årsinkomst före skatt, där (1) 100 000 eller mindre; (2) 101 000 – 200 000; (3) 201 000 – 300 000; (4) 301 000 – 400 000; (5) 401 000 – 500 000; (6) 501 000 – 600 000; (7) 601 000 – 700 000; (8) Mer än 700 000.

Variabeln *kön* fyllde respondenten inte i själv, denna konstruerades utifrån registerdata.

Ålder är en i Survey 2009 variabel som konstruerats efter födelseår (som inhämtats från registerdata).

Variabeln *invandrarskap* är hämtad från den konstruerade variabeln ”Invandrarbakgrund” som i datamaterialet hade tre värden (1) Första generations invandrare (svarspersonen är huvudsakligen uppväxt utanför Sverige); (2) Andra generations invandrare (minst en av svarspersonens föräldrar är huvudsakligen uppväxt utanför Sverige); (3) Övriga. Denna variabel omkodades till en dummy-variabel där 0 = övriga och andra generations invandrare och 1 = Första generations invandrare.

Högskoleutbildning skapades av frågan ”Vilken skolutbildning har du?” som hade de åtta svarsalternativen (1) Ej fullgjort grundskola eller motsvarande obligatorisk skola; (2) Grundskola eller motsvarande obligatorisk skola; (3) Studier vid gymnasium, folkhögskola eller motsvarande; (4) Examen från gymnasium, folkhögskola eller motsvarande; (5) Eftergymnasial utbildning, ej högskola; (6) Studier vid högskola/universitet; (7) Examen från högskola/universitet; (8) Examen från forskarutbildning.

Värde 1 till 5 kodades som 0 ”Ej högskola” emedan värde 6 till 8 kodades som ”Högskola”. Även här skapades alltså en dummy-variabel.

Bilaga B – Bivariata tabellanalyser

Här presenteras de bivariata tabellanalyser som redovisats i resultatdelen, men som inte presenterades i tabellformat.

Tabell B1 Deltagande i religiösa möten och valdeltagande

		Deltagande i religiösa möten		
		Deltar sällan eller aldrig	Deltar ofta	Differens
Valdeltagande	Röstade inte	15,2% (206)	17,9% (30)	+ 2,7 %
	Röstade	84,8% (1152)	82,1% (138)	- 2,7%
	Total	100,0% (1358)	100,0% (168)	
n = 1526				

Kommentar: Endast riksdagsvalet 2006 inräknat.

Tabell B2 Deltagande i religiösa möten och politikerkontakt

		Deltagande i religiösa möten		
		Deltar sällan eller aldrig	Deltar ofta	Differens
Kontakt med politiker	Sällan eller aldrig	96,9 % (1300)	92,8 % (155)	- 4,1 %
	Ofta	3,1 % (41)	7,2 % (12)	+ 4,1 %
	Total	100 % (1341)	100 % (167)	
n = 1508				